
A jogsértő bizonyítási eszközök felhasználhatóságának problémája a polgári perekben

Nagy Adrienn*

1. Bevezető gondolatok

a 2018. január 1-én hatályba lépett polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvénynek (a továbbiakban: Pp.) a polgári perbeli bizonyítás szabályozása körében jelentős újítása, hogy a Pp. 269. §-a normatív módon rendelkezik a jogsértő bizonyítási eszközökről és azok felhasználhatóságáról. A gyakorlatban ugyanis egyre többször merült fel az a kérdés, hogy felhasználhatók-e a jogellenes vagy jogellenesen megszerzett bizonyítékok. A leggyakrabban ezek titkos kép- és hangfelvételek formájában jelentkeznek, illetve egyre gyakrabban merül fel az elektronikus kapcsolattartás során a bizalmasan kezelt információk jogellenes felhasználásának, nyilvánosságra hozatalának, így a magiszféra sérelmének a problémája.¹

A bizonyítási eszköz jogellenessége egyrésztől adódhat a bizonyítási eljárás szabályainak a megsértéséből (pl. a bizonyítás-felvételi tilalmak megszegéséből), vagy a polgári per körén kívül eső egyéb magatartásból (ide sorolhatjuk a bűncselekmény elkövetését, a személyiségi jogsértést stb.). Az első esetben a jogellenesség következménye egyértelmű: a döntés meghozatalánál a bizonyíték nem használható fel²; míg az utóbbi esettel a jogirodalom és a bírósági joggyakorlat is sokat foglalkozott, de polgári perrendtartásban megjelenő tételes jogi szabályozás eddig nem létezett.³

* Intézetigazgató egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Európai és Nemzetközi Jogi Intézet, Polgári Eljárásjogi és Nemzetközi Jogi Intézeti Tanszék

¹ Miniszteri indokolás a Pp. 269. §-ához

² Például a Pp. 290. § (6) bekezdése alapján a tanú vallomása nem vehető figyelembe bizonyítékként, ha a tanút a mentességére történő alapos hivatkozása ellenére vallomásra kötelezi a bíróság; vagy a Pp. 316. § (3) bekezdése szerint a Pp. szabályainak megsértésével benyújtott magánszakértői vélemény a perben bizonyítékként nem vehető figyelembe stb.

³ FARKAS József – KENGYEL Miklós: *Bizonyítás a polgári perben*. KJK-KERSZÖV Kiadó, Budapest, 2005. 141.

A tételes jogi szabályozás hiányában a jogsértő bizonyítási eszközök perbeli felhasználhatóságáról alapvetően három elmélet, álláspont alakult ki a jogirodalomban:

Farkas József álláspontja szerint a bíróság az igazság kiderítése érdekében a szabad bizonyítás rendszerének megfelelően szabadon felhasználhat minden bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas, kivéve, ha törvény valamely bizonyíték felhasználhatóságát kifejezetten megtiltja. Mivel az 1952-es Pp.⁴ csak a titoktartási kötelezettség, illetve a vallomás-megtagadási jog ellenére kihallgatott tanúk vallomásának felhasználását tilalmazta, a többi jogellenesen szerzett bizonyíték a perben felhasználható, akár a személyiségi jog megsértésével, akár másként jogellenesen, sőt bűncselekmény folytán álltak elő.

Ezzel a felfogással ellentétes Székely László álláspontja, amely a nyolcvanas évek végén a személyiségi jogok felértékelődése nyomán kategorikusan elutasította a jogellenesen szerzett bizonyítékok perbeli felhasználhatóságát. Álláspontja szerint a legalitás elvének a polgári perben is érvényesülnie kell, mely megköveteli, hogy a bíróság számára is kötelező legyen a jogrendszer egészének, tehát a jogrend teljességét alkotó jogszabályoknak a betartása. Ekként az 1952-es Pp.-ben rögzített szabad bizonyítás elve nem értelmezhető úgy, hogy más jogszabályok betartását mellőzni lehetne.

Kengyel Miklós véleménye szerint a jogellenes bizonyítási eszközök perbeli felhasználhatósága körében a viszonylagossági (vagy viszonyossági) elvet kell követni. Ez azt jelenti, hogy a konkrét jogvitában a bíróságnak mérlegeléssel kell eldöntenie azt, hogy a bizonyíték megszerzésében megnyilvánuló jogellenesség összemérhető-e az ellenérdekű fél esetleges jogsértő magatartásával. Meglátása szerint ezt a mérlegelést pontos, egzakt szabályokkal körülírni nem lehet, de a mérlegelés köréből ki kell zárni a bűncselekmények elkövetését, valamint a személyiségi jogok megsértését, az ily módon szerzett bizonyítékok semmilyen körülmények között nem használhatók fel.⁵

A joggyakorlat és a szakirodalom a jogsértő bizonyítási eszköz felhasználhatóságát illetően a viszonyossági elv mellett tette le voksát, tehát a teljes törvényi tilalom és a teljes megengedhetőség között kellett kialakítani a törvényben azt a szabályozást, mely a bíróság mérlegelését lehetővé teszi.⁶ A Pp. 269. §-ában kialakított megoldás ezt a jogirodalomban is régóta vitás kérdést rendezti, alapvetően a viszonyossági elvet követve. Elsődlegesen tiltó szabályokat rögzít, másodlagosan pedig szűk körben beengedi a jogsértő bizonyítási eszközök felhasználását bírói mérlegelés alapján. A mérlegelési szempontok az eddigi bírósági joggyakorlatban kiérlelt feltételekhez igazodnak, alapvetően csak a bírói mérlegelés kereteinek megvonására alkalmasak, ennél konkrétabb, egzaktabb mérlegelési szempontok törvényi rögzítése nem volt indokolt. Nyilvánvaló, hogy a kapcsolódó, jövőben kialakuló bírósági esetjog fontos iránytű lesz e szakasz értelmezéséhez.

⁴ 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról (a továbbiakban: 1952-es Pp.)

⁵ FARKAS – KENGYEL: i.m. 143–144.

⁶ Vö. PAPP Zsuzsanna: *Az illegális eredetű illetve a felhasználással személyiségi jogot sértő információk a polgári perbeli bizonyításban*. PhD értekezés, ELTE, Budapest, 2011.

2. Miért volt indokolt a jogsértő bizonyítási eszközök felhasználhatóságát normatív szinten szabályozni?

Az új információ, kommunikációs és multimédiás eszközök megjelenése és általános elterjedése miatt a jogellenesen szerzett információk és bizonyítékok keletkezésének lehetősége és tényleges gyakorlata is növekvő tendenciát mutat. Ezért megkerülhetetlen e kérdés törvényi szintű szabályozása, melynek során az elsődleges szempont a vonatkozó bírósági joggyakorlatban kialakított elvek normaszintű rögzítése volt.

A probléma jelentőségét tovább növelte az ún. modern bizonyítási eszközök elterjedése. A kép-, hang-, illetve videofelvételek elkészítésének ugyanis számos új műszaki, technikai lehetősége van, melyek mind alkalmasak a perbeli bizonyítás funkcióját betölteni. Ilyen műszaki eszköz lehet például a gépjárművekre vagy tömegközlekedési eszközökre rögzíthető fedélzeti kamera, mely egyaránt alkalmas a külső történések és a közlekedési eszköz belső légterében történt események rögzítésére. Vagy a drónok által készített felvételeket is említhetjük, illetve már-már klasszikus eszközöknek minősülnek az okostelefonok, tabletek, laptopok és egyéb számítástechnikai eszközök.

Az Alkotmánybíróság a jogsértő bizonyítási eszközök felhasználhatóságát a tisztességes eljárás követelményével összefüggésben korábban - még amikor az 1952-es Pp. hatályban volt - már vizsgálta. Álláspontja szerint a bizonyítási rendszer, a konkrét bizonyítási szabályok kialakítása a jogalkotó feladata, melyet a jogalkalmazó bíróságok értelmeznek. A bizonyításra vonatkozó rendelkezések szoros összefüggést mutatnak a tisztességes eljáráshoz való joggal, ám ezen alapjog, továbbá más alapjogok (például a magánszféra védelme, emberi méltóság védelme, kínzás tilalma, védelemhez való jog) és alkotmányos rendelkezések (különösen a jogállamiság tétele) által kijelölt kereteken belül a jogalkotó nagyfokú szabadságot élvez ezek meghatározása során. Önmagában az, hogy e szabályoknak mi a helyes tartalma, bírósági jogértelmezés kérdése, a téves jogértelmezés pedig önmagában nem vezet szükségképpen az Alaptörvény sérelméhez. Ez vonatkozik a bizonyítékok kizárására is.⁷

Mindezek alapján nem volt kérdéses, hogy az új polgári perrendtartásnak tartalmaznia kell normatív szabályokat a jogsértő bizonyítási eszközök perbeli felhasználhatóságával összefüggésben. A normatív szabályozás ugyanis nagyobb biztonságot jelent a jogkereső feleknek, illetve biztosabb támpontot nyújt a jogalkalmazó bíróságnak, mint a korábban napvilágot látott bírósági esetjog, mely az 1952-es Pp. hallgatása nyomán alakult ki.

3. A jogsértő bizonyítási eszköz törvényi fogalma

A Pp. 269. § (1) bekezdése meghatározza a jogsértő bizonyítási eszköz fogalmát. Jogsértőnek minősül az a bizonyítási eszköz:

⁷ 3104/2014. (IV. 11.) AB végzés 19. pontja

- amelyet az élethez és testi épséghez fűződő jog megsértésével vagy erre irányuló fenyegetéssel szereztek meg, illetve állítottak elő (pl. valakit megvernek és elveszik tőle az okiratot);
- amely egyéb jogsértő módon keletkezett (pl. hamis közokirat);
- amelyet jogsértő módon szereztek meg (pl. valaki ellopja az okirati vagy egyéb tárgyi bizonyítékot);
- amelynek a bíróság elé terjesztése személyiségi jogot sértene (pl. a munkavállaló tudja, hogy munkahelye be van kamerázva, de nem járul hozzá, hogy a perben a munkáltató felhasználja a róla készült felvételt).

A Kúria új Pp. szabályainak értelmezésével foglalkozó konzultációs testületének 17. számú állásfoglalása értelmezte a jogsértő bizonyítási eszköz fogalmát. A Pp. 269. § (1) bekezdés c) pontjában írt jogsértő szerzésmóddal összefüggésben kijelentette, hogy az csak anyagi jogi sérelmet jelenthet, az eljárási jellegű jogsértéseknek egyéb szankciója van. A Pp. 269. § (1) bekezdés c) pontjában foglaltak és a (6) bekezdés szerinti felhasználási tilalom azonban nem terjeszthető ki olyan, a perben rendelkezésre álló bizonyítékra, amely a Pp. valamely rendelkezésének a megsértésével vált a bizonyítás anyagává. A 269. § c) pont szerinti jogszabálysértő szerzésmód – a (6) bekezdésben írtakra is kiterjedően – csak anyagi jogi jogsértést jelenthet. Az eljárásjogi szabályozás eltér a c) pontban rögzített generális és így anyagi jogi szabályozástól. A bizonyítás-felvétel szabályai, az e szabályokban megfogalmazott feltételek és tilalmak kifejezetten tartalmazzák az egyes bizonyítási eszközök tekintetében annak szankcióját, eljárásjogi következményét, ha eljárási jellegű jogsértés történt. Ebbe a körbe sorolhatók például a Pp. 289. § (5) bekezdésében, a 290. § (6) bekezdésében, a 316. § (3) bekezdésében vagy a 322. § (5) bekezdésében rögzített, a bizonyítékok értékelésére vonatkozó tilalmak.

Mindamellettt jelentősége van annak, hogy a Pp. 289. § (5) bekezdése és 290. § (6) bekezdése a bizonyítás-felvételi tilalom ellenére meghallgatott tanú vallomásának bizonyítékként való figyelembe vételét feltétlenül kizárja, míg a Pp. 269. § (6) bekezdésének rendelkezése folytán alkalmazandó (4) bekezdés alapján az úgynevezett relatív kizárás alá tartozó bizonyítékokat a bíróság kivételesen figyelembe is veheti.

A törvény általános jelleggel rögzíti azt a főszabályt, hogy jogsértő bizonyítási eszköz a perben nem használható fel. A generális szabály elsődleges indoka az, hogy egy jogállamban nem alkothatók olyan szabályok, melyek a peres feleket arra ösztönzik, hogy jogsértő módon szerezzék be a per eldöntése szempontjából releváns bizonyítékokat.⁸ Amennyiben létezik jogszerű módja is a bizonyításnak, még ha az nehezebb vagy bonyolultabb is, vagy kockázatosabb, mint a jogellenes út, a félnek azt kell választania.

Fontos hangsúlyozni, hogy a tényállás szabad megállapításának elve alapján a jogsértő bizonyítékokra vonatkozó szabályokat megszorítóan kell értelmezni, ezért amennyiben a bizonyítási eszköz, illetve annak felhasználása megfosztható a

⁸ Miniszteri indokolás a Pp. 269. §-ához

jogsértő jellegétől, akkor elsősorban erre, és nem a bizonyítási eszköz felhasználásának kizárása kell törekedni.

4. A jogsértő bizonyítási eszköz felhasználhatósága a polgári perben

A Pp. 269. § (1) bekezdésének a) pontja azt az abszolút kizáró okot nevesíti, mely fennállása esetén a bíróság köteles figyelmen kívül hagyni a fél által hivatkozott bizonyítási eszközt: a polgári perben minden körülmény között kizárt az olyan bizonyítási eszköz felhasználása, amelyet az élethez és testi épséghez fűződő jog megsértésével vagy erre irányuló fenyegetéssel szereztek meg, illetve állítottak elő.

Ha ez az abszolút kizáró ok nem áll fenn, a jogsértő bizonyítási eszköz felhasználhatósága tárgyában a bíróság dönt mérlegelési jogkörében a törvényben meghatározott szempontokat figyelembe véve. Ez a szempontrendszer tükrözi a kialakult bírósági joggyakorlatot azzal az eltéréssel, hogy amennyiben a bíróság mérlegeléssel nem találja felhasználhatónak a jogsértő bizonyítási eszközt, és a bizonyító fél a tényt más módon nem tudja bizonyítani, a bíróság alkalmazhatja a Pp. 265. §-ában rögzített bizonyítási szükséghelyzet szabályait. E szempontrendszer figyelembe véve a bírósági joggyakorlat fogja kialakítani azoknak a konkrét eseteknek a körét, amikor a jogsértő bizonyítási eszköz nem használható fel.

Természetesen ennek során a bíróságnak figyelemmel kell lennie az Európai Unió más tagállamaiban kialakított nemzetközi gyakorlatra, arra, hogy alapvető jogok sérelmét a jogsértő bizonyítási eszköz felhasználása nem eredményezheti, illetve arra is, ha az Alkotmánybíróság döntéseivel alakítja, megszabja a határait a jogsértő bizonyítékok felhasználásának.

A bíróságnak a mérlegelés során jelentőséget kell tulajdonítani a bizonyítási eszköz keletkezése körülményeinek, így például figyelemmel kell lenni arra, hogy a bizonyítási eszköz eleve jogellenesen keletkezett-e, a jogaiban sértett személy tudott-e a bizonyíték elkészítéséről vagy számíthatott-e arra, illetve beleegyezett-e abba, a bizonyíték eredetileg bizalmas felhasználásra (pl. egy családi felvétel) készült-e vagy esetleg kifejezetten a bizonyítás céljára stb.

Mérlegelni kell a bizonyítási eszközt jogellenesen készítő, illetve megszerző személy e magatartásának és a jogaiban sértett személy magatartásának egymáshoz viszonyított felróhatóságát is, hiszen nyilvánvalóan jelentősége van annak, milyen okból, illetve céllal, milyen helyzetben került sor a jogellenes magatartásra. Aki például a szomszédjogot sértő magatartást rögzít, jogellenesen jár el ugyan, de felróhatósága a jogellenesség talaján álló szomszédval szemben csekély. Ha a feltaláló az üzleti titoknak minősülő műszaki leírást azért lopja el, mert az az általa átadott, de elbitorolt találmányra épül, és ezért zárják el tőle az okiratot, jogellenesen jár el ugyan, de a másik fél felróható magatartásához képest e magatartásának felróhatósága csekély. Ha pedig a végrendeleti örökös a tőle jogellenesen elzárt, javára szóló végrendeletet vásárolja meg az orgazdától,

ugyancsak kevésbé felróhatóan jár el, mint a rosszhiszemű álörökös, aki elbitorolja a hagyatékot.⁹

A jogsértő bizonyítási eszköz befogadása a felet nem mentesíti a jogsértő magatartással összefüggésben felmerült felelőssége alól, tehát a bizonyító félnek erre tekintettel is kell döntenie abban a kérdésben, hogy kéri-e a jogsértő bizonyítási eszköz perbeli befogadását. Ez a felelősség lehet polgári jogi (például egy személyiségi jogi per keretében sérelemdíj megfizetése), vagy büntetőjogi, sőt, egyéb hatósági jellegű is - például a munkaügyi perekben a munkáltatónak különösen meg kell fontolnia a személyiségi jogot sértő kép- és videofelvételek perbeli felhasználását, hiszen az adatvédelmi szabályok megsértésének lehetséges jogkövetkezménye a GDPR alapján adatvédelmi hatósági eljárás kezdeményezése is lehet, melynek keretében komoly összegű bírságok kiszabására is sor kerülhet.

Érdekes összefüggés vethető fel a jogsértő bizonyítási eszközök jelen §-ban szabályozott felhasználhatósága, illetve a Pp. 502-504. §-aiban szabályozott képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított perek között. A kérdés ebben az összefüggésben az, hogy a jogsértő bizonyítási eszközt előterjesztő fél ellenfele eredményesen kezdeményezheti-e a soron kívüli képmáspert, melynek eredményeként születhet-e olyan jogerős ítélet, mely megakadályozza a jogsértő bizonyítási eszköz perbeli felhasználását? Például a perben bizonyító félnek minősülő felperes titokban készített videofelvétellel kíván bizonyítani, az alperes azonban képmáspert kezdeményez, melyben kéri a titokban elkészült videofelvétel megsemmisítését. E probléma alapvetően teoretikus, hiszen az eredeti polgári perben már megtörtént a jogsértő bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátása, annak tartalmát a bíróság ismeri, így a később megindított képmáspertben bár lehet, hogy korábban születik meg az ítélet, mely elrendeli a videofelvétel megsemmisítését, de ez nem jelenti azt, hogy a polgári bíróság azt köteles lenne mellőzni vagy kiadni. A képmáspert bíróságának érdemi döntése továbbá nem terjedhet ki a titokban készített videofelvétel alapperben való felhasználhatóságára.¹⁰

5. A bírói joggyakorlat fejlődése az 1952-es Pp. hatálya alatt

A Pp. 269. § (4) bekezdésében rögzített mérlegelési szempontok értelmezéséhez szükséges az eddigi bírósági esetjogban kialakított álláspontok figyelembe vétele, vizsgálata.

A bírósági joggyakorlat elsődlegesen a személyiségi jogot sértő bizonyítékok perbeli felhasználhatósága tárgyában alakult ki, és az 1980-as évektől folyamatosan fejlődött. Kezdetekben a hangsúly a perbeli igazság kiderítésén volt, a jogellenesen készített hang- vagy képfelvételeket a bíróság a bizonyítás körében

⁹ POMEISL András: *Jogsértő bizonyítási eszközök*. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Magyar Közlöny Kiadó, Budapest, 2017. 496.

¹⁰ Erről lásd részletesen: DÖME Attila: *A bizonyítás általános szabályai*. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja II/III*. HVG-ORAC, Budapest. 2018. 1148-1150.

befogadta, a befogadhatóság megítélése szempontjából pedig közömbös volt, hogy az sértette a személyiségi jogokat.¹¹

A későbbi joggyakorlatban azonban már megjelenik a viszonyossági elv alkalmazása (BH1993. 365.), a személyiségi jogok védelme hangsúlyosabbá válik. A BH2000. 485. sz. döntésében a Legfelsőbb Bíróság már hangsúlyozta, hogy a jogellenesen készített hangfelvétel csak akkor használható fel a perben bizonyítékként, ha kizárólag ezzel a bizonyítási eszközzel állapítható meg a valós tényállás és biztosítható az igazság kiderítése. A BH2008. 266. sz. döntésében a bíróság kijelentette, hogy a jogsértőre hárul annak bizonyítása, hogy a hangfelvétel elkészítése nem volt visszaélészerű.

A BDT2009. 2126. sz. döntésben a bíróság azt hangsúlyozta, hogy az 1959-es Ptk. 80. §-ának sérelmét az 1959-es Ptk. 4. § (1) bekezdésében rögzített rendeltetészerű joggyakorlás követelményével összhangban kell értelmezni. Így nem hivatkozhat a hangfelvétellel való visszaélésre a fél, ha e jogérvényesítéssel valótlán, hamis tényállítást kívánja leplezni. A jogosulatlanul rögzített hangfelvétel anélkül, hogy személyiségi jogot sértene, perbeli bizonyítékként felhasználható, különösen, ha ezzel a bizonyítási eszközzel állapítható meg a való tényállás és biztosítható az igazság kiderítése és érvényesítése.

A legújabb bírósági gyakorlat (BDT2014. 3076) már hivatkozik az Alkotmánybíróság gyakorlatára is, mely szerint a személyiségi jogot sértő bizonyítékok felhasználhatóságánál meghatározott esetekben a bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy alapjogok összeütközése valósul meg: a tisztességes eljáráshoz való jog alapján a perbeli tényállást a valóságnak megfelelően fel kell tárni, míg az emberi méltósághoz való jog részét képezi a személyiségi jogok védelme. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint¹² alapjogi kollízió esetén az egyik alapvető jog védelme és érvényesülése akkor teheti jogszerűvé egy másik alapvető jog megsértését, illetve korlátozását, ha ez feltétlenül szükséges, azaz az adott alapjog érvényesülése és védelme más módon nem érhető el, továbbá ha a korlátozás, illetve az okozott sérelem arányban áll annak a hasznával, az elérni kívánt cél fontosságával. Ennek megfelelően nem minősül visszaélésnek a képmás vagy hangfelvétel készítése vagy felhasználása, amennyiben arra közvetlenül fenyegető vagy már bekövetkezett jogsértés bizonyítása érdekében közérdekből vagy jogos magánérdekből kerül sor, feltéve hogy a képmás vagy hangfelvétel készítése vagy felhasználása a bizonyítási kívánt jogsértéshez képest nem okoz aránytalan sérelmet.¹³

A BH2015. 38. sz. döntés ezt az álláspontot erősíti: a szabad bizonyítás elvéből adódóan nincs akadálya annak, hogy a fél gyermekelhelyezési perben jogsértően keletkezett hangfelvételt használjon fel, feltéve, hogy a perben e nélkül megnyugtató döntés nem hozható, mivel a valós tényállás csak ezzel a bizonyítási eszközzel deríthető fel. A hangfelvétel bizonyító erejének megítélésénél figyelemmel kell lenni az elkészítés körülményeire és annak esetleges manipulálhatóságára. A bíróság ugyanis figyelembe vette azt a körülményt, hogy a

¹¹ BH1985. 57.; EBH2000. 296.

¹² 30/1992. (V. 26.) AB határozat; 39/2007. (VI. 20.) AB határozat

¹³ Lásd még a BDT2011. 2442. sz. határozatot

bizonyító fél a felvétel elkészítése céljából bizonyos élethelyzeteket kiprovokálhat a másik féltől, illetve a hangfelvétel anyaga utólag is manipulálható.¹⁴

A jogsértő bizonyítási eszközök perbeli felhasználhatósága tárgyában született bírósági joggyakorlatban kiérlelt szempontokból összességében az alábbiak emelhetők ki:

- a jogsértő bizonyítási eszközök csak kivételesen és elsődlegesen akkor értékelhetők a perben, ha az adott tényt más módon, más bizonyítási eszközzel alátámasztani nem lehet,
- ne sértse a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményét,
- befogadása ne eredményezzen aránytalan jogsérelmet a másik fél oldalán,
- a jogsértő bizonyítási eszköz bizonyító erejének mérlegelésénél figyelembe kell venni a bizonyítási eszköz keletkezésének, megszerzésének körülményeit, így különösen a manipulálhatóság lehetőségét.

6. A 3312/2017. (XI. 30.) AB határozat

A Pp. kihirdetését követően, de szabályainak hatálybalépését megelőzően született meg a 3312/2017. (XI. 30.) AB határozat, mely döntés alapja ugyan még az 1952-es Pp. szabályai szerint lefolytatott eljárás volt, a jogsértő bizonyítási eszközök perbeli felhasználhatósága szempontjából mégis mérföldkőnek tekinthetjük a taláros testület határozatát, hiszen nem minősítette Alaptörvény-ellenesnek a jogsértő bizonyítási eszköz perbeli befogadását.

A döntés alapját képező bírósági eljárásban megállapított tényállás szerint az alperes az indítványozó számítógépébe külső, harmadik személy segítségével belépett és az ott megismert dokumentumokat, valamint az angol nyelvű elektronikus levelezés tartalmát elolvasta, lefordította, s azokat bizonyítékként felhasználta bírósági, valamint más hatósági eljárás során. Az indítványozó kanadai-magyar kettős állampolgár, aki az alperessel házasságot kötött. Házasságukból gyermekek nem származtak, majd két gyermeket örökbe fogadtak. Az indítványozó az örökbefogadásokat követően a gyermekekkel Kanadába kívánt utazni, amelyhez az alperes a hozzájárulást megadta, de kételkedni kezdett az indítványozó külföldre távozásának céljában, ezért az indítványozó számítógépébe harmadik személy segítségével belépett. Mint felperes, az indítványozó a bíróságtól annak megállapítását kérte, hogy az alperes a megszerzett, részletesen felsorolt levelezés jogosulatlan megismerésével és nyilvánosságra hozatalával megsértette az ő magántitkokhoz és levéltitkokhoz fűződő személyiségi jogait. Kérte továbbá az alperes további jogsértéstől történő eltiltását és perköltségben történő marasztalását. Az indítványozó álláspontja szerint az említett valamennyi elektronikus dokumentáció a magántitkát képezi, melyeket azonban az alperes jogosulatlanul ismert meg és tette hozzáférhetővé mások számára.

Az Alkotmánybíróság határozata szerint az alkotmányjogi panasz nem megalapozott. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a konkrét jogerős bírói

¹⁴ A kapcsolódó joggyakorlat fejlődését részletesen elemzi GRÁD András: Lesben álló bizonyítás – a titkos felvételek felhasználhatósága a bírósági eljárásban. *Családi Jog* 2016/3. 25–31.

döntést érdemben befolyásoló Alaptörvény-ellenességként azt kifogásolta, hogy az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében foglalt, és az emberi méltósághoz való jogból következő magánélethez és kapcsolattartáshoz való jogát a kifogásolt bírói döntés szükségtelenül és az elérni kívánt célhoz képest aránytalanul korlátozta.

Az alkotmányjogi panasz elbírálásakor az Alkotmánybíróságnak arról kellett döntenie, hogy az indítványozó magántitokhoz való jogával szemben kellő súlyú alkotmányos indokként áll-e az alperest megillető kapcsolattartáshoz való jogának, valamint szülői felügyeleti és nevelési jogának védelme, amely igazolhatja a magántitok korlátozását. Az indítványozó levéltitka megszerzésének mozzanata összefüggésében az ügyben eljáró bíróságok tehát arra a következtetésre jutottak, hogy bár a magántitok felfedezése megtörtént, ez mégsem értékelhető jogszerűtlennek, egyrészt, mert *„az irányadónak tekintett bírói gyakorlat (BH1985. 57.) alapján hivatalos eljárásban az esetlegesen nem jogszerűen megszerzett bizonyíték is felhasználható”*, másrészt mert *„a bíróság előtt folyamatban lévő polgári perben a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása a bizonyító fél kötelezettsége”*. Az indítványozó alapjogát, mint ez a fenti bírósági döntések is megállapítják, sérti az alperes férj magatartása. Ugyanakkor az alperes szülőnek más lehetősége nem volt a szülői felügyeleti jogának, illetve nevelési jogának védelmére, és legfőképp felügyeleti kötelezettségének biztosítására. Míg ezzel szemben az indítványozó szülő gyermekeik sorsáról egyedül hozott fontos döntést, vagy legalábbis hozhatott volna a másik szülő beleegyezése nélkül.

Mindezek alapján megállapította az Alkotmánybíróság, hogy a jogerős másodfokú bírósági döntés alkotmányos cél, a szülő felügyeleti joga és kötelezettsége biztosításának, továbbá kapcsolattartáshoz való jogának védelme érdekében történt, mely végső soron a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogán alapul. Az alkalmasságot illetően megállapítható, hogy az indítványozó levelezése alkalmas lehet az előzőek bizonyítására, így levéltitkainak korlátozása nem tekinthető szükségtelennek. Az arányosság körében az vizsgálendő, hogy az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjog-sérelem súlya megfelelő arányban állnak-e egymással. Az arányosság kérdésében az AB megállapította, hogy az indítványozó levelezésének a bíróságok és más hatóságok előtti bizonyítékként történő felhasználása során a levelezés tartalma továbbra is rejtve marad a nyilvánosság előtt, ugyanis a bíróság elé tárt levelezéshez csak iratbetekintés révén lehet hozzájutni, amely viszont korlátozott. Ezért az alapjog-korlátozás arányosan történt, mivel a titokmegismerésre csak zárt körben, a fent említett jogszabályi keretek között van lehetőség. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó által kifogásolt másodfokú jogerős bírósági ítélet az indítványozó magántitkát szükségesen és arányosan korlátozta, így az nem tekinthető alaptörvény-ellenesnek; ezért az alkotmányjogi panaszt elutasította.

7. Eljárás a bizonyítási eszköz jogsértő jellegének megítélésekor

A bíróság a bizonyítás foganatosítása során általában nem rendelkezik információval arról, hogy az egyes bizonyítási eszközök milyen módon keletkeztek, azok miként kerültek a bíróság elé. Ehhez kapcsolódik a Pp. 269. § (2)-(3) bekezdéseinek azon szabálya, hogy amennyiben a bíróság egyértelműen meg tudja állapítani azt, hogy a bizonyítási eszköz jogsértő, akkor hivatalból veszi azt figyelembe a felek egyidejű tájékoztatása mellett; de ezt leszámítva a bíróság külön vizsgálatot nem köteles hivatalból lefolytatni a bizonyítási eszközök jogsértő voltát illetően. A bizonyítási eszköz jogsértő voltára a bizonyító fél ellenfelének kell hivatkoznia, főszabály szerint a perfelvételi szakban. Ez az időbeli korlátozás az osztott perszerkezet bevezetésével áll összhangban: a felek a bizonyítási indítványukat a perfelvételi szakban kötelesek megtenni, így a bizonyítási indítványt előterjesztő fél ellenfele már ekkor is jelezni tudja, hogy a megjelölt bizonyítási eszköz jogsértő.

Ha azonban a bizonyító fél ellenfele csak az érdemi tárgyalási szakban szerez tudomást a bizonyítási eszköz jogsértő voltáról, akkor is indokolt lehetőséget biztosítani számára ennek jelzésére: ha a fél önhibáján kívül a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után szerzett tudomást a bizonyítási eszköz jogsértő voltáról, akkor azt a tudomásszerzéstől számított 15 napon belül bejelentheti.

Az ellenérdekű félnek nem elegendő csak állítania a bizonyítási eszköz jogsértő voltát, azt igazolnia is szükséges valamilyen módon, így e körben bizonyítás felvételének lehet helye.

A bíróságnak nem kell alakszerű végzést hoznia a bizonyítási eszköz jogsértő volta tárgyában, vagy arról, hogy a Pp. 269. § (4) bekezdésében írt szempontokat mérlegelve azt befogadhatónak tartja-e vagy sem. A Pp. 237. §-ában szabályozott anyagi pervezetés keretében azonban tájékoztathatja a feleket e körben, különösen akkor, ha valamely releváns tényt a bizonyító fél kizárólag jogsértő bizonyítási eszközzel tud vagy kíván bizonyítani, és a bíróság megítélése szerint az nem használható fel a perben. Ez esetben különös gondot kell fordítani a Pp. 237. § (2) bekezdésének első fordulatra, mely szerint a bíróságnak tájékoztatnia kell a feleket arról, ha a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra.

A Kúria új Pp. értelmezésével foglalkozó konzultációs testületének 62. számú állásfoglalásában hangsúlyozta, hogy amennyiben a bizonyítási eszköz nyilvánvalóan jogsértő voltát a bíróság hivatalból figyelembe veszi, nem szükséges, hogy ezt megelőzően beszerezze a felek ezzel kapcsolatos nyilatkozatát. Ha a bíróság a bizonyítási eszköz nyilvánvalóan jogsértő voltát megállapítja, a feleket erről tájékoztatja. Ezt követően lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy bizonyítási indítványt terjesszenek elő annak igazolására, hogy a bizonyítási eszköz mégsem jogsértő, illetve nyilatkozzanak arra, hogy jogsértő volta ellenére milyen indokkal kérik annak figyelembevételét. Ezt meghaladóan a bizonyító fél a Pp. 269. § (5) bekezdése alapján további lehetőségként kérheti a bizonyítási szükséghelyzet szabályainak alkalmazását is. Mindezek mellett ugyanakkor a konzultációs testület álláspontja szerint a fél nincs elzárva attól, hogy bizonyítási indítványt terjesszen

elő annak igazolására, hogy a bíróság megállapításával szemben a bizonyítási eszköz nem jogsértő. Ilyen kizáró rendelkezést a Pp. nem tartalmaz, a Pp. 276. § (3) bekezdésének második fordulata szerint pedig a bíróság a bizonyítás felvétele tárgyában hozott határozatához nincs kötve, így eredményes bizonyítás esetén a korábban hivatalból jogsértőnek minősített bizonyítási eszköz a perben felhasználható lesz.

8. Záró gondolatok

Az 1952-es Pp. hatálya alatt kialakult bírói joggyakorlattal kapcsolatban alapvetően kijelenthető, hogy a bíróságok legnagyobb problémáját nem az okozta a titkos felvételekkel vagy jogsértő bizonyítási eszközökkel összefüggésben, hogy azok alapjogok, vagy más jogszabály megsértésével keletkeznek, hanem az, hogy nem volt ezek felhasználhatóságára vonatkozó jogszabályi rendelkezés. Ebben az értelemben a Pp. normatív szabályozása egyértelműen előrelépésként értékelhető.¹⁵ A bíróságok eddigi szkepticizmusát az új Pp. törvényi szabályozása némiképp orvosolhatja, s talán a konkrét jogszabályi környezet elegendő támpontot nyújt a jogalkalmazók számára azt illetően, hogy figyelembe merjék venni az ilyen bizonyítási eszközöket. Sőt, bátran kijelenthetjük, hogy a bíróságok a jövőben nem zárkozhatnak el mereven a titokban készült felvételek perbeli felhasználásától.

¹⁵ ZÁMPORI Anna: Jogsértő bizonyítási eszközök a polgári perekben. *Miskolci Jogtudó*, 2018/2. 38.